

SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

PÅTALEVEDTAK

SAK NR 13468436 149/21-123

ETTERFORSKNING AV ANSATTE VED VEST POLITIDISTRIKT FOR Å HA SKUTT VARSELSKUDD OG BRUKT MAKT MOT X, 24. FEBRUAR 2021, VED SOLHEIMSGATEN I BERGEN**1. Sammendrag og konklusjon**

Saken gjelder politiets oppdragsløsning og bruk av skytevåpen hvor politiet opprinnelig skulle kontrollere/bistå en person utenfor Bergen legevakt på nattestid. Personen hadde ringt politiets nødnummer og bedt om hjelp, og politiet antok at han var i behov av psykisk helsehjelp. Da politiet tok kontakt med personen utenfor legevakten var han ikke kontaktbar. Han hadde en kjøkkenkniv i lommen som han holdt opp på en truende måte mot politiet. Han etterkom ikke politiets gjentatte pålegg om å legge fra seg kniven. Politiet varslet om at de var bevæpnet og at skudd ville bli avfyrt. Det kom etter hvert flere politipatruljer til stedet.

Da personen forsøkte å bevege seg bort fra politiet, ble det forgjeves benyttet pepperspray og CS-gass mot ham. Det ble deretter avfyrt et rettet varselkudd mot en stålkontainer like ved. Personen satte seg da umiddelbart ned på bakken, mens han fortsatt holdt kniven i en truende posisjon. Politiet slo personen med batong og langkølle for å få ham til å slippe kniven. En patruljehund ble ført bort til personen for å bite ham kontrollert i leggen. Politiet fikk dermed kontroll på kniven, og personen ble pågrepet og kjørt til sykehus for behandling av et brudd i hånden og bittskade i leggen. Han ble deretter overført til psykiatrisk akuttmottak.

Etterforskningen viste at det forelå en truende og potensielt svært farlig situasjon, og at varselkuddet var nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig for å hindre fare for tap av menneskeliv eller alvorlig personskade. Lempeligere handlingsalternativer hadde forgjeves vært forsøkt. Etterforskningsresultatet talte med styrke mot at tjenestepersonen begikk en straffbar handling ved skuddløsningen. Tilsvarende gjaldt også for politiets oppdragsløsning og øvrige maktbruk i situasjonen. Straffeforfølgningen mot de andre tjenestepersonene ble også henlagt som intet straffbart forhold anses bevist.

Siden politiet løsnet varselkudd og brukte forholdsmessig mye makt for å få kontroll på personen, ble saken sendt til politimesteren til administrativ behandling i et læringsperspektiv.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

Spesialenheten for politisaker

Post: Postboks 93, 2301 HAMAR

Tel: 62556100 Faks: 62556102

E-post: post@spesialenheten.no

2. Sakens bakgrunn – Varsling til Spesialenheten

Onsdag 24. februar 2021 kl. 10.01 ble Spesialenheten for politisaker varslet av Vest politidistrikt om at politiet hadde skutt et varselskudd i forbindelse med pågripelse av X utenfor Bergen legevakt, 24. februar 2021 kl. 02.15.

3. Spesialenhetens etterforskning

Tjenestepersoner, som var direkte involvert i hendelsen, har blitt avhørt av Spesialenheten med status som mistenkt. Disse er:

1. Politibetjent A
2. Politioverbetjent B
3. Politibetjent C
4. Politioverbetjent D

Første patrulje på stedet var S2xx, hvor A var patruljeleder. Politioverbetjent B var innsatsleder. D var hundefører, og det var C som avfyrte varselskuddet.

Spesialenheten har ikke ansett det som nødvendig å innhente forklaringer fra øvrige tjenestepersoner som deltok i tjenesteoppdraget. Tilsvarende gjelder i forhold til operasjonsleder, som ga ordre om bevæpning for oppdraget.

X har ikke ønsket å forklare seg til Spesialenheten. Sykepleier ved X-sykehus har formidlet at X ikke har en klar erindring av hendelsesforløpet.

Spesialenheten har kontaktet Bergen legevakt med forespørsel om eventuelle vitneobservasjoner fra ansatte ved legevakten. Legevakten har opplyst at ansatte ikke var vitner til hendelsen.

Lydlogger fra sambandstjenesten ved Vest politidistrikt er innhentet og gjennomgått.

Føringer i politioperativt system (PO) er innhentet og gjennomgått.

Spesialenheten har også innhentet dokumentene i sak 1537xxxx mot X hos Vest politidistrikt, inneholdende blant annet anmeldelse, utrykningsrapporter/egenrapporter fra tjenesteoppdraget, foto- og videomateriale samt annen bevissikring og beslag. Det foreligger ingen forklaring fra X i denne saken.

4. Nærmere om hendelsen

4.1. Tidslinje basert på informasjon fra PO-logg

Gjennomgangen av PO-loggen hos Vest politidistrikt gir følgende hovedpunkter i det kronologiske hendelsesforløpet 24. februar 2021:

Ca. kl. 00.39 ringte X til politiet om at noen var ute etter ham, at han var i behov av beskyttelse, og at han var i fare. X ville ikke svare på oppfølgingsspørsmål fra operatør.
Ca. kl. 00.48 ble telefonforbindelsen brutt og X ble oppringt fra operasjonssentralen. X ga ingen opplysninger og brøt forbindelsen.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 2 av 12

Ca. kl. 00.59 ble oppdraget avsluttet.

Ca. kl. 01.40 ringte X på ny til politiet. Han sa ikke hvem han var eller hvor han befant seg. Han sa han trengte beskyttelse, og at politiet kunne spore hans telefon via GPS. Han sa han var i Bergen, men ga ingen begrunnelse for hvorfor han trengte beskyttelse. X opplyste etter hvert at han befant seg på utsiden av Bergen legevakt og at han trengte en patrulje til stedet. X ble bedt om å ringe på døren til legevakten og sa seg villig til det.

Ca. kl. 01.47 ble oppdraget prioritert fra «ingen» til 3.

Ca. kl. 01.47 fikk patrulje S2xx i oppdrag å se etter X ved legevakten.

Ca. kl. 01.48 observerte S2xx X og tok kontakt med ham.

Ca. kl. 01.49 observerte S2xx at X hadde blod på hendene sine.

Ca. kl. 01.51 hører operatør at S2xx ber X om å legge fra seg kniven han har i lommen.

Ca. kl. 01.51 rykket innsatsleder (U05) samt to andre patruljer (SE06 og V30) ut til legevakten.

Ca. kl. 01.52 ga operasjonsleder E bevæpningsordre for ett- og tohånds skytevåpen. Bevæpningsordren var basert på følgende situasjonsbeskrivelse: «Person med kniv. Vil ikke legge kniven fra seg. Politiet kan stå overfor en særlig farlig situasjon». S2xx meldte fra om at personen var 20 meter til venstre for hovedinngangen til legevakten.

Ca. kl. 01.54 kom patrulje S41 på stedet og så mannen som holdt en kniv i hånden.

Ca. kl. 01.56 meldte SE06 at personen holder kniven lavt rettet mot skjoldoppsett.

Ca. kl. 01.56 varslet operasjonssentralen legevakten om hendelsen.

Ca. kl. 01.56 meldte SE06 at pepper er forsøkt og at personen står rolig.

Ca. kl. 01.56 AMK ble orientert og det ble opprettet talegruppe i BAxxx.

Ca. kl. 01.57 rykket ambulanse ut.

Ca. kl. 01.58 er de øvrige patruljene fremme på stedet.

Ca. kl. 01.59 meldte SE06 at man vil forsøke pepper eventuelt CS.

Ca. kl. 02.01 var CS forsøkt uten endring av situasjon.

Ca. kl. 02.02 meldte SE06 at personen skulle skytes dersom han løper mot politiet med kniven i hånden, og at det skulle brukes hund dersom han kom til å løpe fra politiet.

Ca. kl. 02.05 rykket patrulje S25 ut for å supplere med CS gass.

Ca. kl. 02.07 ringte operatør til X. Han ble bedt om å slippe kniven. X bekreftet at han hørte politiet, og operatør tolket det slik at X var i en «transe».

Ca. kl. 02.09 ble det avtalt med legevakten å bruke ambulanseinngang for inn- og utpasseringer inntil situasjonen ble avklart.

Ca. kl. 02.15 meldte SE06 at det var avfyrt skudd.

Ca. kl. 02.16 meldte V30 at personen satt på kne og holdt fortsatt kniven.

Ca. kl. 02.16 hørte operatør at det blir ropt «slipp kniven».

Ca. kl. 02.17 meldte SE06 at personen fortsatt holdt kniven og at det jobbes med ham.

Ca. kl. 02.19 meldte SE06 at avfyrt skudd var varselskudd.

Ca. kl. 02.19 meldte innsatsleder at personen var under kontroll og hadde skader i høyre hånd.

Ca. kl. 02.32 ble det notert skader på X: «Slag fra batong, bitt fra hund og mulige selvpåførte skader».

Ca. kl. 02.33 ble X kjørt til akuttmottaket ved Haukeland universitetssykehus.

Ca. kl. 03.10 redegjorde innsatsleder for hendelsen: «Det ble skutt varselskudd inn i en stålkontainer. Han ble slått i hånden med batong og kan mulig ha brukket hånden. Han er mulig bitt i foten av hund. Ikke alvorlig skadet». Det ble besluttet pågripelse av siktede.

Ca. kl. 05.30 ble oppdraget avsluttet.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 3 av 12

4.2. Forklaringer om hendelsesforløpet ved Bergen legevakt, Solheimsgaten

4.2.1. Generelt

Første politipatrulje på stedet, S2xx, var i ferd med å kjøre fra legevakten i forbindelse med et annet oppdrag da operasjonssentralen ca. kl. 01.47 ba patruljen ta kontakt med en person som hadde ringt til operasjonssentralen. Den uniformerte patruljen bestod av A og politistudent F. Personen hadde uttalt at han var ved legevakten, og at han trengte bistand fra politiet. Patruljen observerte personen inntil husveggen, ca. tjue meter til venstre for hovedinngangen til legevakten. Patruljen tok deretter kontakt med mannen som snakket i telefonen. Han hadde blod på hånden og det stakk en kniv opp av jakkelommen.

Patruljen presenterte seg som politi og sa de ville hjelpe ham, men at han først måtte legge kniven fra seg på bakken. A holdt sendeknappen på sambandet inne da han ba personen om å legge kniven på bakken. Personen holdt opp kniven, men ville ikke legge den fra seg. A fortalte at han var bevæpnet, og at personen risikerte å bli skutt dersom han kom imot dem med kniven. Deretter kom det raskt flere politipatruljer til stedet.

4.2.2. Nærmere om situasjonen hvor det ble brukt makt mot X

4.2.2.1. Politibetjent A har forklart at omtrent samtidig som han hadde advart personen om at han risikerte å bli skutt, ankom en sivil patrulje S41 bestående av G og H. De tok oppstilling med skjold ca. 4-5 meter fra mannen som fortsatt holdt i kniven. A forsøkte å etablere dialog med mannen, som verken svarte eller ville legge fra seg kniven. Ifølge A fremsto mannen som forvirret og frustrert, og A forsøkte å forklare ham at politiet var kommet for å hjelpe ham. Mannen responderte ikke. A har beskrevet kniven som en ganske stor kjøkkenkniv. A har forklart at mannen fremsto som psykisk syk, og at han brukte lang tid på å forsøke å få til en dialog med ham. Etter hvert var det G som overtok dialogføringen med mannen.

Flere mannskaper, blant andre innsatsleder B, politiførstebetjent C og D fra hundepatruljen kom til stedet, og etter å ha forsøkt med dialog i 20-25 minutter oppsto det en endring i situasjonen. Mannen begynte å bevege seg bort fra det stedet han hittil hadde stått. Han hadde fortsatt kniven i hånden, og det ville kunne være farlig om han fikk mulighet til å bevege seg rundt på området. A opplevde dette som en trussel, som måtte avverges. Mannen etterkom ikke pålegg om å stå i ro. Mannskapene brukte pepperspray og CS-gass mot mannen, men dette så ikke ut til å ha noen effekt, trolig på grunn av ugunstige vindforhold og fordi mannen var psykisk syk. Mannen beveget seg i retning mot parkeringsplassen, og A hørte at et skudd ble avfyrt. Han fikk i ettertid vite at dette var et varselskudd i hensikt å få mannen til å stoppe, og at dette var forhåndsavklart mellom innsatsleder og skytter.

Effekten av skuddet var, ifølge A, at mannen stanset opp og satte seg ned på bakken. Mannen holdt fortsatt kniven i hånden. Det ble gjentatte ganger ropt at han skulle slippe kniven, men mannen etterkom ikke påleggene. A vurderte at mannskapene hadde et bedre handlingsrom når personen satt på bakken, og de gikk mot ham med skjoldet foran seg. Både A og andre tjenestepersoner slo med langkølle og batong mot mannens knivarm. Mannen holdt likevel fast i kniven. Han mistet kniven i bakken, men tok den raskt opp igjen. De fortsatte å slå mot hånden, og hundefører D førte tjenestehunden frem, slik at den kunne bite mannen i beinet. Mannen mistet deretter kniven på ny, og politibetjent T var rask med å sparke bort kniven. Mannen ble deretter påsatt håndjern, visitert og kjørt til sykehus i ambulanse. A har forklart at maktbruken var nødvendig og forsvarlig.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 4 av 12

4.2.2.2. Innsatsleder/politioverbetjent B har forklart at han hadde hørt på sambandet at A hadde ropt «politi, slipp kniven» til en person ved legevakten, og at han derfor raskt hadde rykket ut til stedet. Da han kom frem til legevakten var allerede S41 med G og H, samt SE06 med C og V ankommet. Personen stod ca. tjue meter til venstre for inngangsdøren til legevakten. Mannen holdt en ganske stor kniv i hånden, og B fikk opplyst at han allerede flere ganger hadde blitt bedt om å legge fra seg kniven. B oppfattet mannen som psykisk syk, og han holdt kniven i en truende posisjon. Personen var blodig på hånden som holdt kniven, trolig høyre hånd. Mannen stod for det meste i ro, men beveget seg noen ganger mot mannskapene for deretter å tre tilbake. Ifølge B var det åpenbart at politiet måtte få kontroll på mannen.

Selv om det på aktuelle tidspunkt var en generell bevæpningsordre, ble det gitt en særskilt ordre om bevæpning fra operasjonsleder. Mannskapene foretok en taktisk oppstilling med skjold i front 6-7 meter unna mannen. De stod såpass nærme for å ha mulighet til å få kontroll på mannen ved bruk av pepperspray eller CS-gass. B, som er godkjent for å bruke CS- gass hadde tatt TW 1000 CS-gass med seg fra bilen. Personen fikk flere advarsler, samtidig som han ble fortalt at politiet kunne hjelpe ham dersom han la fra seg kniven. Da han ikke etterkom pålegget, ble han sprayet med både OC-pepperspray og CS-gass. Værforholdene var ugunstige, og gassen fikk derfor ikke tiltenkt effekt. Mannen slapp ikke kniven. De ropte at det ville bli brukt politihund hvis han ikke la fra seg kniven. Heller ikke dette hadde noen effekt på mannen.

Ifølge B eskalerte situasjonen da mannen begynte å bevege seg mot parkeringsplassen. Som innsatsleder kunne han ikke akseptere å miste kontrollen. Mannen ble forgivevis og gjentatte ganger bedt om å stanse og legge fra seg kniven, og han ble varslet om at han risikerte å bli skutt hvis han unnlot å følge pålegget. Mannen adlød ikke. B ba C om å avfyre ett varselskudd med sin MP5 mot en avfallskontainer med tykke stålvegger, som stod plassert utenfor legevakten. Han vurderte risikoen ved et slikt varselskudd som liten, idet ekspanderende ammunisjon gir liten fare for rikosjett. Det var ingen andre personer i umiddelbar nærhet. Mannskapene hadde på dette tidspunkt etablert en ytre avsperring av området, slik at uvedkommende ikke kunne ta seg inn. B var derfor trygg på at varselskuddet kunne avfyres på sikker måte.

Umiddelbart etter at varselskuddet var avfyrt satte mannen seg ned på kne. Han holdt fremdeles kniven i hånden og etterkom ikke ordre om å legge den fra seg. B vurderte at det var tryggere å nærme seg mannen når han satt på kne. Skjoldgruppen gikk først, og både B og andre av mannskapene slo mannen med batong og langkølle i hånden/armen for å få ham til å slippe kniven. Mannen tviholdt på kniven, men mistet den, for deretter å gripe tak på nytt. Hundefører D lot tjenestehunden bite mannen i beinet, og dette medførte at han slapp kniven. Politibetjent T fikk sparket vekk kniven og mannen ble deretter påsatt håndjern, undersøkt for skader og sendt av gårde med ambulansen. Ifølge B hadde mannen fått bittskade i leggen og han var hoven i hånden som var blitt slått.

B har forklart at planen hans hele tiden var å få mannen til å slippe kniven gjennom dialog, slik at politiet kunne ta fysisk kontakt og kontroll over ham, samt for å få klarhet i hva som var årsak til hans atferd. Det ble brukt god tid, minst femten minutter, i forsøk på å unngå maktbruk, men farepotensialet eskalerte betraktelig da mannen satte seg i bevegelse. B vurderte at det ville være uforsvarlig å gå mot

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 5 av 12

mannen så lenge han stod oppreist med kniven truende i hånden. B mener maktbruken både var nødvendig og forholdsmessig ut ifra situasjonen der og da.

4.2.2.3. Politibetjent C, har forklart at hennes patrulje kjørte utrykning til legevakten så snart de hadde overhørt på sambandet at A hadde bedt mannen slippe kniven. Da de kom frem til legevakten hadde patrulje S41 allerede tatt oppstilling 10-12 meter fra mannen. Mannen stod til venstre for hovedinngangen, og han holdt en kniv i hånden. Det var en ganske stor, blank kniv. Operasjonsleder hadde allerede gitt væpningsordre og C hentet sin MP5 fra politibilen, og inntok sikringsrollen for skjoldbærer. Mannen fikk gjentatte pålegg om å legge fra seg kniven, men han adlød ikke, og det var ikke mulig å få etablert dialog med ham. Ettersom dialog viste seg nytteløst, ble det forgjeves benyttet pepperspray og CS-gass mot mannen. Mannen fortsatte bare å peke mot politiet med kniven, og dette forsterket hennes vurdering av at mannen var psykisk syk.

Mannskapene var også i kontakt med operasjonssentralen for at de skulle ringe til mannen i et forsøk på å oppnå dialog. Da mannen besvarte anropet fra operasjonssentralen, plasserte han kniven mellom beina. Da C informerte sine kolleger om at mannen ikke lenger holdt i kniven, reagerte mannen med å gripe tak i kniven igjen. Dette ga C en bekreftelse på at mannen oppfattet hva som foregikk.

Det kom også flere patruljer til legevakten, herunder en hundepatrulje. Hundefører D sendte hunden i line frem mot mannen for å vise at man hadde politihund på stedet. C har forklart at hun tenkte at politiet i verste fall måtte skyte mot mannen om han skulle komme imot dem med kniven, og at det ville være aktuelt å sende hunden etter ham i angrep om han ville forsøke å stikke av.

Mannen begynte etter hvert å bevege seg mot parkeringsplassen. Innsatsleder B ba C om å avfyre et kontrollert varselskudd i håp om at dette ville få virkning på mannen. Mannen var allerede flere ganger informert om at politiet var bevæpnet og at han risikerte å bli skutt om han ikke la fra seg kniven. C hadde sett seg ut en kontainer, som stod plassert et stykke til høyre for mannen. Hun avfyrte et rettet og kontrollert varselskudd mot den nedre delen av kontaineren. Hun vurderte at dette var helt trygt både i forhold til mannen og andre. Mannen reagerte med å sette seg ned på bakken. Han holdt fortsatt kniven i hånden, og C sikret i det andre mannskapet tok seg bort til mannen. Han ble påført flere slag med langkølle og teleskopbatong mot hånden som holdt i kniven. Ved ett tilfelle slapp han kniven, men han tok raskt et nytt grep i kniven med den andre hånden. D lot tjenestehunden bite mannen i leggen. Mannen reagerte på smerten og slapp kniven, og politiet fikk endelig kontroll på både kniven og mannen.

C har forklart at situasjonen var i ferd med å utvikle seg til en potensielt svært farlig situasjon da mannen ville bevege seg bort fra stedet. Politiet brukte god tid og forsøkte å unngå eskalering og begrense maktbruken ved å følge «maktpyramiden». Maktbruken var nødvendig og forholdsmessig. Hun har forklart at fordelene ved å skyte varselskudd mens situasjonen fortsatt er kontrollerbar, er at det i en raskt eskalerende og farlig situasjon ellers vil være risiko for at man ikke rekker å avfyre noe varselskudd, fordi man umiddelbart må avverge et eventuelt alvorlig angrep ved å skyte. Ifølge C er hele formålet med et varselskudd å få angriperen til å avstå fra å angripe, og det var nettopp dette som var tilfelle i den aktuelle situasjonen.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 6 av 12

4.2.2.4. Politioverbetjent og hundefører D, har forklart at hans patrulje kjørte utrykning til legevakten etter å ha hørt på sambandet at A ba mannen om å legge fra seg kniven. Det tok ca. syv minutter å kjøre til legevakten, og da patruljens hans ankom var det allerede flere patruljer på stedet.

D hadde med seg godkjent patruljehund, D2. Han hadde hunden i en fem meter lang line, og han og hunden plasserte seg taktisk slik at mannen med kniven kunne se hunden. Dette for at mannen skulle få mulighet til å samarbeide for å unngå bruk av maktmidler. Mannen ville ikke legge fra seg kniven, og D ble på et tidspunkt spurt om han kunne slippe hunden frem mot mannen med sikte på at han da ville adlyde pålegget. Han holdt hunden i line, og hunden halset mot mannen slik som den er trent til. Dette gjorde ingen virkning på mannen, og D tok hunden tilbake. Det ble forsøkt pepperspray og CS-gass uten merkbar effekt. Da mannen begynte å bevege seg bort fra stedet, slapp han på ny hunden frem mot mannen. Mannen virket forvirret, men holdt fortsatt kniven i hånden. Det ble avfyrt et varselskudd, og mannen reagerte ved å sette seg ned på kne på bakken.

Ifølge D hadde mannskapene hele tiden holdt seg på ca. ti meters avstand fra mannen, idet dette er satt som en generell avstandsgrense til farlig person med kniv. Da mannen satte seg ned førte han kniven mot sin egen strupe, men fjernet den etter at mannskapene hadde ropt at han skulle la det være. Mannskapene gikk deretter frem og slo mannen med langkølle for å få ham til å slippe kniven. Mannen mistet kniven og D førte da hunden frem mot mannen. Mannen grep kniven på nytt og D tilbakekalte hunden. Da anledningen bød seg, førte D deretter hunden inn mot mannens venstre side nederst ved beina. Hunden bet seg fast i mannes legg og holdt bittet. Mannen slapp da kniven, som ble fjernet av T. Hunden holdt bittet i ca. fem sekunder og slapp etter kommando fra D.

D har forklart at han vurderte det som mest hensiktsmessig å føre hunden mot mannes legg fordi dette var lengst vekk fra kniven og ikke var til hinder for de andre mannskapene. Hensikten var å få mannen til å slippe kniven. D observerte at hunden holdt et godt bitt. Han vurderte at bittet fungerte etter intensjonen, og slik som de har trent på. Han har opplyst at hunden skal «fylle» bittet, det vil si at bittet fyller helt tilbake i hundens munnviker, for å oppnå et trygt og godt bitt. Hunden skal holde bittet – ikke tygge eller rive.

D mener at det ikke ble benyttet mer makt mot X enn det som situasjonen tilsa var nødvendig.

5. Kriminaltekniske undersøkelser m.v.

Spesialenheten har vurdert at det ikke var nødvendig å foreta egne kriminaltekniske undersøkelser. Det er heller ikke foretatt nærmere undersøkelser av skytevåpenet som ble benyttet. I forbindelse med politiets etterforskning ble det sikret opptak fra overvåkingsvideo. Opptakene vurderes ikke egnet til å opplyse hendelsen ytterligere. Politiet har også beslaglagt lydlogg fra Xs mobiltelefon og kniven som X benyttet. Dette er en 35 cm. lang kjøkkenkniv i stål hvor knivbladet er målt til ca. 22,5 cm. I sekken som X hadde ble det dessuten funnet en lignende kniv. Ved politiets ransaking i Xs leilighet senere samme dag, ble det blant annet funnet en øks og en machete på en sofa i stuen, samt et tørkepapir med blodsøl.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 7 av 12

Politiet har sikret splint fra CS-gass funnet på bakken utenfor legevakten samt en tomhylse. Det foreligger også foto av Xs bittskade på venstre legg og bruddskade på høyre hånd.

6. Helseopplysninger

Det foreligger ikke helseopplysninger i politidokumentene, og Spesialenheten har ikke funnet behov for å innhente nærmere opplysninger om skadene X ble påført.

Det fremgår av politidokumentene at X ble overført til psykiatrisk klinikk etter at han var ferdigbehandlet på Haukeland Universitetssykehus. [REDACTED]

7. Spesialenhetens vurdering

7.1. Innledning

Spesialenheten for politisaker skal etterforske og påtaleavgjøre saker der det er spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndigheten har begått straffbare handlinger i tjenesten, jf. påtaleinstruksen § 34-1. Etterforskning iverksettes selv om det ikke er grunnlag for mistanke om en straffbar handling dersom noen blir alvorlig skadet eller dør som følge av politiets tjenesteutøvelse, jf. påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd.

Både helsevesen og politiet har forpliktelser overfor personer som har behov for helsetjenester eller hvor det er mistanke om et slikt behov. Det følger av helsepersonelloven § 7 (øyeblikkelig hjelp) at helsepersonell straks skal gi den helsehjelp de evner når det må antas at hjelpen er påtrengende nødvendig. Med de begrensninger som følger av pasient- og brukerrettighetsloven § 4-9, skal nødvendig helsehjelp gis selv om pasienten ikke er i stand til å samtykke, og selv om pasienten motsetter seg helsehjelpen. Ved tvil om helsehjelpen er påtrengende nødvendig, skal helsepersonell foreta nødvendige undersøkelser. Det følger av politiloven § 12 (hjelp til syke mv.) at politiet skal hjelpe eller sørge for hjelp til syke personer som ikke er i stand til å ta vare på seg selv, når ingen pårørende eller andre ansvarlige er til stede og kan ta seg av dem. Det følger av politiloven § 2 nr. 5 at politiet på anmodning skal yte andre offentlige myndigheter vern og bistand under deres tjenesteutøvelse når dette følger av lov eller sedvane. Helsetjenesten og politiets ansvar og samhandling overfor psykisk syke er nærmere beskrevet i rundskriv IS-5/2012, hvor det blant annet er presisert at det er helsetjenesten som vurderer om bistand fra politiet er nødvendig, men at det er politiet som i utgangspunktet selv avgjør på hvilken måte og med hvilke midler bistandsoppdraget skal gjennomføres, jf. politiinstruksen § 13-5.

Spesialenheten legger på bakgrunn av den innledende telefonkontakten som var mellom X og operasjonssentralen, til grunn at politiet hadde lovlig grunnlag for å kunne oppsøke ham for å avklare hans påståtte beskyttelsesbehov, og hans eventuelle behov for å få helsehjelp. Omstendighetene rundt politiets kontaktetablering på utsiden av Bergen legevakt bekrefter for så vidt dette. X truet tjenestepersonene med kniv, og politiet hadde da både hadde rett og plikt til å gripe inn mot ham.

7.2. Rettslige utgangspunkter for vurderingen

Vurderingen av mulig straffansvar for de involverte tjenestepersonene må ta utgangspunkt i mulig tjenestefeil ved planleggingen og gjennomføringen av

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 8 av 12

oppdragsløsningen på stedet. Dette forhold er vurdert som mulig grovt uaktsom tjenestefeil etter straffeloven § 172.

Bestemmelsen setter straff for den som utøver eller bistår ved utøving av offentlig myndighet og grovt bryter sin tjenesteplikt. Kravet om at bruddet må være grovt innebærer at bagatellmessige forgåelser ikke omfattes. Om dette vilkåret uttales det i Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) kap. 12.2.4, s. 338:

«Vilkåret har betydning på to punkter: For det første må avviket fra korrekt handlemåte være grovt. For det andre må det være tale om brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning».

Det personlige skyldkravet er grov uaktsomhet. Det følger av straffeloven § 23 at «den som handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område, og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides, er uaktsom. Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse».

Politiets fysiske maktbruk i form av bruk av pepperspray, gass, slagvåpen og tjenestehund mot X er vurdert som mulig overtredelse av straffeloven § 271 om kroppskrenkelse. Det personlige skyldkravet etter denne bestemmelsen er forsett, jf. straffeloven § 22.

Det legges til grunn at politiets maktanvendelse mot X objektivt sett er å anse som en kroppskrenkelse. Spørsmålet om den konkrete bruk av makt utgjør en straffbar handling må imidlertid vurderes opp mot politiets lovlige adgang til bruk av makt. Maktanvendelse hjemlet i politiloven vil ikke kunne være straffbar kroppskrenkelse etter straffeloven.

Politiiloven § 6 oppstiller alminnelige regler for hvordan polititjenesten skal utføres. Det fremgår her at tjenesteoppdragets mål skal søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsel og at de midler som anvendes må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig, jf. første og andre ledd. Etter politiloven § 6 fjerde ledd kan politiet bruke makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig. Dette er også regulert i politiinstruksen §3-1 og §3-2 (herunder om bruk av håndjern).

De nærmere vilkårene for politiets bruk av skytevåpen er angitt i våpeninstruksen § 4-2 (fremgangsmåte for bruk av våpen) og § 4-3 (vilkår for bruk av skytevåpen). Vilråene for bevåpning og bruk av CS-gass følger av våpeninstruksen § 4-4 og § 3-5. Bruk av slagvåpen, pepperspray og patruljehund er regulert i politidirektoratets rundskriv 2017/010. De relevante bestemmelsene om dette gjennomgås nedenfor.

7.3. Bevåpningsordren

Det var operasjonsleder E som ga mannskapene ordre om bevåpning med skytevåpen. Som gjengitt foran ble den nærmere begrunnelsen herom nedtegnet i PO, slik: «Person med kniv. Vil ikke legge kniven fra seg. Politiet kan stå overfor en særlig farlig situasjon».

Spesialenheten konstaterer at det på bakgrunn av informasjonen fra operasjonssentralen og første patrulje på stedet, var grunnlag for å gi bevåpning på oppdraget. Det vises her til våpeninstruksen § 3-2 første ledd bokstav a), hvor det fremgår at bevåpning med skytevåpen kan skje når omstendighetene gir grunn til å tro at tjenestepersonene i

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 9 av 12

tjenesteoppdraget kan komme til å stå overfor en situasjon som er særlig farlig for dem eller andre.

Bevæpningen ble besluttet av kompetent person, jf. våpeninstruksen § 3-3 første ledd bokstav a), hvor primærkompetansen til å beslutte bevæpning med skytevåpen er lagt til operasjonsleder.

Bruk av CS-gass kan foretas i situasjoner som er særlig farlige for tjenestepersonen eller andre. Beslutning om bevæpning med gassvåpen kan i slike situasjoner treffes av innsatsleder, jf. våpeninstruksen § 4-4.

7.4. Oppdragsløsningen – og bruk av makt

Når det gjelder etterfølgende rettslige vurderinger av om polititjenestepersoners tjenestehandlinger er lovlige etter politiloven § 6 med tilhørende regelverk, har Høyesterett i flere avgjørelser påpekt at disse må ses i lys av situasjonen tjenestepersonen(e) befant seg i på handlingstidspunktet. Det er uttalt at politiets vurderinger må skje der og da og at de «må levnes politiet en forholdsvis romslig ramme når man skal vurdere handlingen i ettertid». Videre at det «i noen grad må gis rom for feilvurderinger uten at det derved kan konstateres at vedkommende tjenestemann har gjort seg skyldig i noe straffbart». Det vises her til Rt. 2007 side 1172 avsnitt 35 og 36, med videre henvisninger til Rt. 1995 side 661 og Rt. 2003 side 948.

Spesialenheten legger på bakgrunn av forklaringene, som underbygges av de øvrige opplysninger, til grunn at politiets plan hele tiden var å få X til å gi fra seg kniven gjennom dialog. Da kunne politiet ta fysisk kontakt og kontroll over ham uten bruk av maktmidler. Det synes å ha vært en felles situasjons- og målforståelse, og beskrivelsen av oppdragsutførelsen tyder på at tjenestepersonene ut fra dette planla, kommuniserte og samhandlet både om fordelingen av arbeidsoppgaver og om aktuelle tiltak.

Spesialenheten legger til grunn at politiets plan for oppgavefordeling og eventuelle bruk av maktmidler, herunder slag- og skytevåpen og tjenestehund, samt selve oppstillingen med skjold, samsvarte med de anbefalinger som følger av Politihøgskolens «Emnehefte i polititaktikk». Dette ville gi innsatspersonellet best mulig forutsetning for god oppdragsløsning overfor særlig farlig person. I pkt. 1 er det beskrevet gjeldende polititaktikk for denne type situasjoner og hvordan de bør håndteres.

Spesialenheten vektlegger at politiet brukte god tid, mellom 15 - 20 minutter, i forsøk på å få kontroll på situasjonen uten bruk av makt. X samarbeidet ikke og utviste irrasjonell og farlig atferd. Spesialenheten vurderer at situasjonens farepotensial eskalerte vesentlig idet X, med kniven i hånden, begynte å bevege seg bort fra stedet hvor han innledningsvis hadde befunnet seg. Situasjonen krevde da at politiet responderte raskest mulig for å få kontroll på ham. I tillegg til at trusselen mot menneskene dermed ble forhøyet, vektlegges også særlig at hendelsen fant sted på offentlig sted, like ved hovedinngangen til Bergen legevakt.

Med henvisning til ovenstående, er det ingen holdepunkter for at verken innsatsleder B eller noen av de andre tjenestepersonene begikk en tjenestefeil ved avgjørelsen om at X skulle stanses og anholdes ved bruk av maktmidler. For så vidt gjelder bruk av CS- gass og OC-pepperspray, bemerkes at disse midlene kan benyttes i faresituasjoner eller når en tjenestehandling ellers ikke kan gjennomføres uten at tjenesteperson eller andre personer utsettes for fare eller skade, når bruken fremstår

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 10 av 12

som nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig, og når lempeligere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige eller forgjeves har vært forsøkt. Det vises til våpeninstruksen § 4-4 og politidirektoratets rundskriv 2017/010.

Spesialenheten legger til grunn at tjenestepersonene observerte at X hadde en kniv i hånden, og at situasjonen ble vurdert slik at han kunne angripe tjenestepersonene og/eller andre. Pepperspray og CS-gass ble først brukt etter at det ble klart at X ikke ville etterkomme pålegg om å gi fra seg våpenet og overgi seg til politiet. Det var også en fare for at han skulle forlate stedet. Etter omstendighetene vurderer Spesialenheten at den beskrevne bruken av pepperspray og CS-gass var lovlig. Spesialenheten legger til grunn at det var innsatsleder B som benyttet CS-gass.

Når det gjelder avfiring av varselskuddet følger det av våpeninstruksen § 4-2 første ledd at politiet skal, «når omstendighetene tillater det», før det gjøres bruk av våpen, tilkjennegi at de handler i egenskap av politi, oppfordre gjerningspersonen til å etterkomme gitte pålegg og tydelig advare om at våpen vil bli brukt for å gjennomføre pålegget. Videre skal farer og ulemper for utenforstående vurderes. Etter bestemmelsens andre ledd skal politiet, hvis det er tid og taktisk forsvarlig, først avfyre varselskudd. Våpeninstruksen § 4-3 første ledd slår fast at skytevåpen bare skal brukes når det er «absolutt nødvendig og hvor lempeligere midler forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart ikke vil føre frem». Av første ledd bokstav a) følger det at skytevåpen på ovennevnte vilkår kan brukes i situasjoner hvor «tjenestepersonen selv eller andre trues med eller utsettes for en grov voldshandling eller annen grov integritetskrenkelse, og bruk av skytevåpen fremstår som nødvendig for å hindre tap av menneskeliv eller alvorlig personskade».

Ved bruk av skytevåpen har politiet i tillegg en plikt til å sørge for at skadevirkningene begrenses mest mulig, jf. våpeninstruksen § 4-1 tredje ledd. Spesialenheten vurderer at beslutningen om å skyte et varselskudd i aktuelle situasjon var nødvendig og forsvarlig. Spesialenheten legger forklaringene til B og C til grunn, og peker for øvrig på at lempeligere midler forgjeves var forsøkt. X var også blitt advart om bruken. Det vurderes dessuten at selve avfiringen av varselskuddet ble utført uten fare for andre.

Politiet kan blant annet bruke slagvåpen i faresituasjoner når bruken fremstår som nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig, og når lempeligere midler må antas utilstrekkelige eller forgjeves har vært forsøkt, jf. Politidirektoratets rundskriv 2017/010, pkt. 3.3. Spesialenheten vurderer at bruken av slagvåpen (langkølle og teleskopbatong) mot Hansen oppfyller disse vilkårene.

Bruken av patruljehund som maktmiddel er også regulert i politidirektoratets rundskriv 2017/010, og da i pkt. 5.3. Patruljehund kan blant annet benyttes som maktmiddel for å begrense skade på person anholde/pågripe/innbringe personer, og ivareta politiets ansvar for beskyttelse av offentlig orden eller samfunnsinteresser, når lempeligere midler må antas utilstrekkelige eller forgjeves har vært forsøkt. Når omstendighetene tillater det skal hundefører tydelig oppfordre til å etterkomme pålegg, og varsle om at patruljehund kan bli benyttet som maktmiddel dersom pålegg ikke etterkommes. Det skal løpende foretas en vurdering av om bruken av patruljehund er nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig bruk av hund skal opphøre når politiets anvisning er etterkommet, og skadevirkningene skal begrenses i størst mulig grad.

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 11 av 12

Spesialenheten konstaterer at hundefører Ds tjenesteutførelse samsvarer med instruksene, og vurderer at hans beslutning om å la patruljehunden bite X i leggen, både var nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig.

Bruk av håndjern er særskilt regulert i politiinstruksen § 3-2 tredje ledd, og kan blant annet benyttes på person som truer med, eller som utøver vold under anholdelse eller der forholdene gir grunn til å frykte at personen i en slik situasjon vil kunne utøve vold eller flykte.

Siden etterforskningsresultatet med særlig styrke taler for at tjenestepersonene opptrådte lovlig i situasjonen, henlegges saken for samtlige som intet straffbart forhold anses bevist.

8. Administrativ vurdering

Spesialenheten finner at saken er egnet for administrativ gjennomgang/evaluering både i politidistriktet og Politidirektoratet med sikte på mulig erfaringslæring. Spesialenheten har som kjent tidligere oversendt saker av denne karakter til både politidistrikt og Politidirektoratet. Fra 2016 har det vært en økning i antall oppdrag som er knyttet til psykiatri og bistand til helsevesenet. Politiets håndtering av psykisk syke personer skal skje på en mest mulig skånsom måte. Problemstillingen er hvordan politiet skal forholde seg til personer som er psykisk syke og potensielt kan være til fare for seg selv og andre. Her vil det regelmessig oppstå vanskelige avveininger mellom å få vedkommende til nødvendig helsehjelp, og den mulige fare det er for at det oppstår en konfrontasjon hvor politiet blir tvunget inn i en nødvergesituasjon.

9. Vedtak

Straffeforfølgningen mot A, B og D for mulig overtredelse av straffeloven § 172 og § 271, henlegges som intet straffbart forhold anses bevist. Straffeforfølgningen mot C for mulig overtredelse av straffeloven § 172 henlegges som intet straffbart forhold anses bevist

X, A, B, C og D underrettes om vedtaket.

I medhold av påtaleinstruksen § 34-7 andre ledd, sendes vedtaket til politimesteren i Vest politidistrikt og Politidirektoratet for administrativ vurdering.

Saksbehandler er juridisk rådgiver Rune Fossum.

Sjefen for Spesialenheten for politisaker, 17. januar 2022

Guro Glærum Kleppe
assisterende sjef

Underskrevet digitalt

Guro Glærum Kleppe (GGL001) 17.01.2022

side 12 av 12